

*До спеціалізованої вченої ради
Д 35.051.01
Львівського національного університету імені Івана Франка*

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

на дисертаційну роботу Осадець Олександри Миколаївни

**«КРЕДИТНІ СПІЛКИ НА РИНКАХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
УКРАЇНИ»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Кредитні спілки є важливою складовою фінансової інфраструктури будь-якої країни. Останніми роками в світі розвиток кредитних спілок стрімко зростає, що пояснюється зростанням попиту населення на їх послуги і підвищенням рівня довіри до небанківських фінансових інституцій. В глобальному середовищі також відбуваються зміни, що стосуються регулювання цих суб'єктів фінансових ринків. Зокрема, мова йде про розмір статутного капіталу, мінімальний розмір внесків членів кредитних спілок, а також обмеження їх інвестиційної діяльності. Крім того, кредитні спілки, як і інші фінансово-кредитні установи намагаються у своїй діяльності використовувати новітні фінтек рішення для її покращення, що не може не вплинути на рівень конкуренції, виникнення новітніх напрямків в обслуговуванні на цьому ринку.

Зважаючи на свою природу, кредитні спілки є специфічними організаціями фінансової взаємодопомоги громадян, що мають неприбуткову кооперативну основу і по суті своєї діяльності схожі на інших учасників ринку - банки. Це означає, що підходи у регулюванні їх діяльності, а також

необхідність у підвищенні соціально-економічної ролі кредитних спілок в економіці та фінансовій системі вимагає перегляду загальноприйнятих норм, що визначають їх діяльність.

Враховуючи зазначене можна стверджувати, що дисертаційна робота Осадець О.М. у сфері дослідження особливостей діяльності кредитних спілок на ринках фінансових послуг України є актуальною.

ЗВ'ЯЗОК ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ТЕМАМИ

Дисертаційну роботу Осадець О.М. виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за комплексною темою «Взаємозв'язок фіскальної та монетарної політики в сучасних умовах» (номер державної реєстрації №0116U001442) і «Теорія та практика фінансового забезпечення економічного зростання в Україні» (номер державної реєстрації №0111U001286), у межах якої обґрунтовано підходи до підвищення ефективності діяльності кредитних спілок України в частині покращення соціально-економічного становища домогосподарств у посткризовий період.

СТУПІНЬ ОБґРУНТОВАНOSTІ ТА ДОСТОВІРНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертаційна робота є завершеним, логічно побудованим дослідженням, що структурно включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, є обґрунтованими. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу наукових публікацій з питань діяльності кредитних спілок на ринках фінансових послуг України.

Осадець О.М. чітко визначила тему, сформулювала завдання дослідження, процес виконання яких представлений на сторінках дисертаційної роботи.

Позитивним є те, що здобувачем для досягнення мети та виконання поставлених завдань було використано широке коло *методів дослідження*: логіко-діалектичний та історичний методи – під час дослідження фінансового посередництва як основи функціонування кредитних спілок (підрозділ 1.1); системно-структурний метод – в перебігу визначення місця та ролі кредитних спілок на ринках фінансових послуг України та структури державного нагляду за діяльністю кредитних спілок (підрозділи 1.2, 1.3); методи аналізу та синтезу, статистичних порівнянь, групування, вибірки – під час характеристики методики виходу кредитних спілок на ринки фінансових послуг, механізму формування їх капіталу та практики їх фінансової діяльності (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); метод економетричного моделювання – для ідентифікації впливу рівня соціально-економічного розвитку держави на стан кредитної кооперації в ньому (підрозділ 3.1); індуктивний та дедуктивний методи – для обґрунтуванні пропозицій щодо впровадження зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів кредитної кооперації в українську практику та визначенні напрямів підвищення соціальної ефективності діяльності кредитних спілок на фінансових ринках України (підрозділи 3.2, 3.3).

Автором також було використано для аналізу значний *масив даних*, що свідчить про глибину дослідження: статистичні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг України, Національного банку України, Державної служби статистики України, Національної асоціації кредитних спілок України, Всеукраїнської асоціації кредитних спілок, окремих кредитних спілок, МВФ, ЄБРР, Базельського комітету з питань банківського нагляду.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне значення одержаних результатів полягає у розвитку прикладних рекомендацій з підвищення ефективності діяльності кредитних спілок в умовах глобальних змін світового фінансового простору, дотримання яких забезпечить зростання їх ролі на ринках фінансових послуг. Результати здійсненого дослідження запропоновано використовувати в процесі формування та реалізації стратегії розвитку кредитної кооперації в Україні.

Розробки Осадець О.М. стосовно імплементації зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів у практику діяльності кредитних спілок України щодо підвищення їх ефективності функціонування були використані Чернівецькою обласною державною адміністрацією при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2020 року (довідка № 01-15/10-431 від 14.06.2019 р.). Окремі результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування щодо використання механізму формування капіталу кредитними спілками були апробовані кредитною спілкою «Наші люди» (довідка № 09-56 від 28.09.2017 р.). Пропозиції щодо підвищення соціально-економічної ефективності діяльності кредитних спілок були використані в діяльності кредитної спілки «Буковинський Альянс» (довідка № 22051901 від 22.05.2019 р.).

Авторські розробки використовуються в навчальному процесі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича під час викладання навчальних дисциплін «Фінанси» та «Фінансові ринки» (довідка № 8/10 від 20.05.2019 р.).

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному розв'язанні важливого науково-прикладного завдання щодо діяльності кредитних спілок

на ринках фінансових послуг України. Серед найбільш важливих наукових результатів дисертаційної роботи варто відзначити наступні:

Блок положень наукової новизни «удосконалено»:

- концептуальне розуміння алгоритму формування капіталу кредитними спілками, яке охоплює специфічні методи та інструменти, що застосовуються кредитними спілками в процесі акумулювання вільних грошових коштів для подальшого надання фінансових послуг з огляду на умови інформаційного та нормативно-правового забезпечення, що дозволить врахувати його вплив на механізм формування капіталу кредитних спілок;

- теоретико-методологічні підходи до обґрунтування методів підвищення ефективності фінансової діяльності кредитних спілок, зокрема запропоновано доповнити їх виділенням системно значущих кредитних спілок, пропозиціями щодо підвищення вимог до якості кредитного портфеля кредитних спілок та до покриття ними реалізованих ризиків, застосування синдикуваного кредитування та аутсорсингу в управлінні активами великих за розміром активів кредитних спілок. Запропоновані підходи дозволять розширити методичну базу оцінки ефективності фінансової діяльності кредитних спілок на ринках фінансових послуг;

- організаційно-методичні підходи до імплементації міжнародних стандартів кредитної кооперації в частині пропозицій щодо: введення системи обов'язкового державного страхування депозитних вкладів кредитних спілок; застосування норми резервування для прострочених до трьох місяців кредитів на рівні 1%; введення нормативних вимог до здійснення інвестиційних операцій у розрізі їх обліку та нормування; посилення вимог щодо обмеження розмірів депозитних внесків окремих членів спілок; введення обов'язкових вимог до досвіду, компетенції, професіоналізму та доброчесності членів системи управління кредитними спілками. Реалізація пропонованих підходів сприятиме покращенню фінансового стану та результатів їх діяльності;

Блок положень наукової новизни «набули подальшого розвитку»:

- науково-методичні підходи до визначення мінімального розміру статутного капіталу кредитної спілки та мінімального вступного внеску члена кредитної спілки, що дасть змогу розширити перелік учасників та розвинути нові аналітичні підходи до механізму формування капіталу кредитних спілок;

- обґрунтування взаємозв'язку між соціально-економічним розвитком держави та рівнем кредитної кооперації на основі застосування економетричних методів. Запропонований інструментарій може застосовуватись для прогнозування подальших тенденцій розвитку кредитних спілок в Україні;

- підходи до обґрунтування чинників, які визначають напрями кредитного кооперативного руху в Україні, які поряд із загальноприйнятими включають особливі першопричини, характерні сучасному стану розвитку кредитної кооперації в країні, зокрема з-поміж чинників виділено: доступність фінансових ресурсів кредитних спілок, яка зумовлена рівнем економічного розвитку держави; розуміння широкими верствами населення кооперативної природи кредитних спілок, що значно популяризує інститути, сприяє довірі та підвищує їх соціальну значущість; дієва система державного нагляду та регулювання кредитної кооперації.

ПОВНОТА ВИСВІТЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях здобувача і присвячені дослідженню розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри.

За результатами проведеного дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 4,92 друк. арк. (3,17 друк. арк. належить особисто автору), з них: 7 статей – у наукових фахових виданнях України (в тому числі 3 статті у наукових журналах, що індексуються у міжнародних

наукометричних базах даних), 1 стаття у зарубіжному виданні та 9 публікацій апробаційного характеру.

Результати дослідження були оприлюднені та отримали схвальні відгуки на міжнародних конференціях, що підтверджується опублікованими тезами доповідей.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Автор стверджує, що існуючі підходи не дають змоги розкрити сутність понять «фінансове посередництво» та «фінансовий посередник», оскільки не враховують низку ключових позицій (організаційно-правову форму діяльності, і ключову мету діяльності). Однак різні фінансові посередники мають різні цілі, тому врахувати в одному визначенні особливості фінансових посередників є вкрай важким завданням.

2. Під час дослідження, хоча й здійснений огляд літературних джерел, що стосується тематики дисертації, однак він не носить критичного характеру. Крім того, автор вдається до аналізу навчальної літератури (рис. 1.1., 1.2), що знижує важливість запропонованого до розгляду дослідження.

3. У роботі здобувач наголошує, що у зв'язку із домінуванням банків на фінансовому ринку необхідна корекція фінансового посередництва для підвищення рівня конкурентності та поліпшення інфраструктури фінансового ринку України (с. 35). Вважаємо, що така теза потребує сильнішої аргументації, адже модель фінансового ринку (банкоцентрична, фондоцентрична (ринковоцентрична), змішана), це результат його еволюції і вона сформувалася під впливом багатьох інституційних чинників (історичні, культурні, політико-правові тощо) і для того, щоб провести запропоновану корекцію фінансового посередництва необхідно спочатку виявити попит на

послуги інших фінансових посередників (а як свідчить статистика, він звужується) з боку споживачів фінансових послуг, а потім створити умови для їх ефективного функціонування.

4. Дисертант хоча й детально розкриває зміст функцій фінансових посередників, однак, оскільки дослідження стосується діяльності кредитних спілок в Україні, то необхідно було б зосередитися саме на них. В тексті ж наведені здебільшого функції фінансових посередників в інвестиційній сфері, де кредитні спілки є надзвичайно обмеженими (с. 31-34). Попри ретельний опис різних моделей фінансового ринку, автор, на жаль, не розвиває ідеї щодо того, щоб розкрити види небанківських фінансових установ в залежності від того, яка модель панує в тій чи іншій країні. На наш погляд, це б допомогло здобувачеві визначити роль, місце, вагомість кредитних спілок на фінансових ринках.

5. На с. 39 автор зазначає, що неpubлічність є характерною ознакою діяльності кредитних спілок в Україні. Тут же залишається незрозумілим, чому, як стверджує здобувач, це позитивно для члена кредитної спілки. Ця теза потребує додаткової аргументації.

6. У пп. 1.3. на с. 58 дисертант висловлює тезу, щодо низхідних тенденцій діяльності кредитних спілок, зокрема це стосується кількості кредитних спілок за період 2014 – 2018 рр. Автор пов'язує це з низьким рівнем ефективності державного регулювання. Однак, на наш погляд, така теза є дискусійною, оскільки це навпаки може означати прагнення регулятора до очищення від девіантних учасників ринку, що характеризуватиме державне регулювання тільки з позитивного боку, оскільки він відстоюватиме інтереси споживачів фінансових послуг.

7. Автор у дисертації у п. 1.3. наголошує на тому, що наразі система державного регулювання фінансових посередників є розпорошеною з чим не можна не погодитися. Однак тут же дисертант пропонує створити окремий орган з нагляду та регулювання кредитних спілок. На думку автора, це значно підвищить ефективність державного впливу на розвиток ринків

фінансових послуг. Водночас, на сторінках дисертації також є пропозиції щодо передачі Національному банку України цих функцій. Тому авторові необхідно конкретніше формувати рекомендації щодо цього питання.

8. Часовий горизонт аналізу охоплює різні інтервали, що в економічних дослідженнях вважається некоректним, оскільки це впливає на результати досліджень. Крім того, на рис. 2.1.- 2.11 представлені лише графіки із показниками діяльності кредитних спілок і констатовані зміни, однак тут необхідно також робити наголос на тому, що спричинило такий перебіг подій. Є недостатнім також аналіз погодження набуття або збільшення істотної участі у фінансових установах України тільки за 2017 рік, оскільки для відповідних висновків необхідне дослідження додаткових даних. Теж саме стосується ліцензійного звіту щодо провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) (с. 77).

9. Здобувач також пропонує розміри статутного капіталу компаній реєстрації кредитної спілки з метою забезпечення її статутної діяльності. Пропонується встановити мінімальний розмір вступного внеску засновника кредитної спілки у розмірі 3 тис. грн. (с.87). Такі розрахунки цілком обґрунтовані і відповідають європейській практиці, однак прив'язані до поточного курсу євро. Тож авторові необхідно було б також запропонувати механізми перерахунку цих показників в умовах зміни курсу валюти.

10. Запропоноване автором використання панельних даних при оцінці впливу соціально-економічного розвитку країни на стан кредитної кооперації хоча й має низку аргументованих переваг. Однак запропоновані висновки, які отримані в результаті дослідження потребують додаткової перевірки та аналізу, можливо, за допомогою іншого методичного інструментарію. Зокрема це стосується тези, що побудовані моделі з фіксованими та випадковими ефектами вказують на те, що нема диференціації між країнами щодо впливу показників економічного розвитку

держави та характеристиками діяльності кредитних спілок (с. 137), оскільки науковому колу знайомі дослідження, які демонструють зворотні результати.

Однак висловлені зауваження та побажання не применшують високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного здобувачем дослідження.

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ВІДПОВІДНІСТЬ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота Осадець О.М. на тему «Кредитні спілки на ринках фінансових послуг України» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка присвячена вирішенню актуальної наукової та практичної проблеми з обґрунтуванням теоретичних, методологічних основ та обґрунтування практичних положень щодо розвитку кредитних спілок на ринках фінансових послуг України.

Теоретичні положення, розробки прикладного характеру, висновки і рекомендації, що виносяться на захист одержані автором самостійно. З наукових праць, що опубліковані у співавторстві, до дисертації включено лише ті положення, пропозиції та висновки, які належать особисто здобувачу.

Автореферат написаний відповідно до встановлених вимог, отримані автором результати, висновки і рекомендації є ідентичними положенням дисертації. Матеріали дисертації та автореферату викладено науковим стилем, логічно та послідовно.

Ґрунтовне вивчення матеріалів дисертації Осадець О.М. дає підстави зробити висновок, що результати дослідження можуть бути оприлюднені на захисті дисертації. Зміст дисертації повністю відповідає темі дослідження та паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, а також профілю спеціалізованої вченої ради *Д 35.051.01* Львівського національного університету імені Івана Франка.

Основні положення дисертації, що є складовими наукової новизни, отримані дослідником уперше, відзначаються авторським підходом до постановки і вирішення проблем.

Автореферат повною мірою віддзеркалює структуру, основні положення й висновки дисертації та не містить інформації, яка відсутня в дисертаційній роботі. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки і пропозиції є достатньо обґрунтованими та підтверджуються результатами спостережень.

Зважаючи на актуальність вирішених в дисертаційній роботі завдань, отриманих наукових висновків, теоретично обґрунтованих принципових наукових положень, використаних сучасних методів наукових досліджень та підтвердженої значимості можна стверджувати, що дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. (із змінами і доповненнями) Міністерства освіти і науки України, а її автор Осадень Олександра Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України

Поліщук Є.А.

